STŘEDNÍ POVLTAVÍ | ZANIKLÁ KRAJINA VLTAVSKÉHO ÚDOLÍ

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Dědictví zaniklých krajin

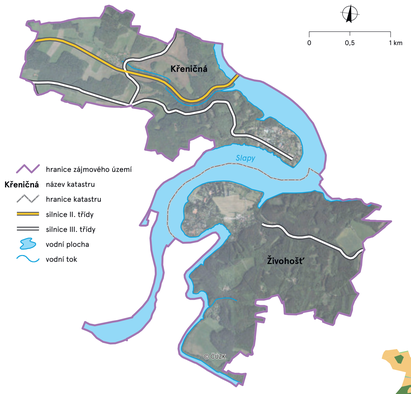

01 Přehledová mapa zájmového území. Mapový podklad: Data50, Ortofoto, 2019. © Český úřad zeměměřický a katastrální, www.cuzk.cz.

02 Pohled z vyhlídky Máj na současnou rekreační osadu Živohošť v meandru Vltavy zatopeném Slapskou přehradou.

Nová Živohošť – centrum letní rekreace u vody na Slapské přehradě.

Ze zatopené plavecké osady Živohošť zůstal jen původně románský kostel sv. Floriána a Šebestiána.

Členitá lesnatá krajina středního Povltaví v okolí Slapské přehrady – pohled z Drtinovy rozhledny na Besedně.

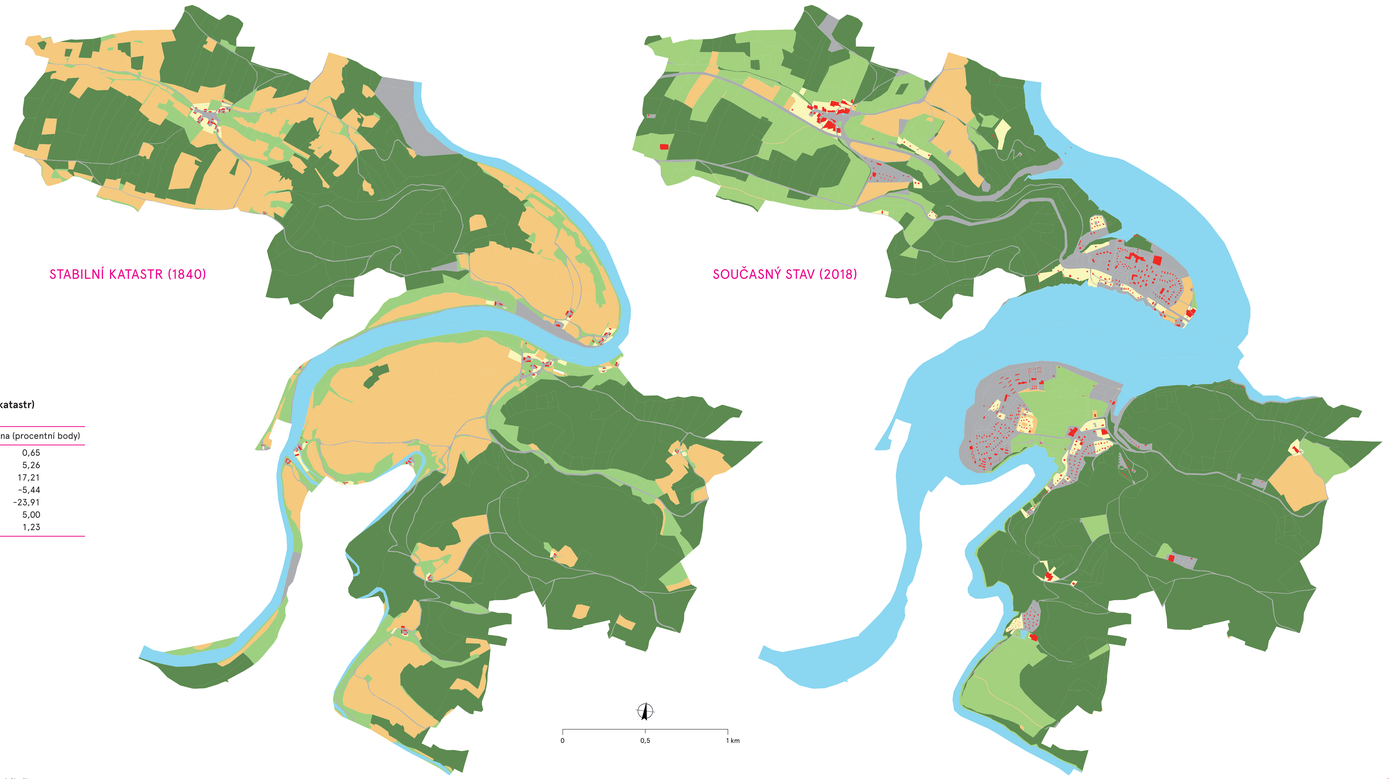

Změny využití krajiny mezi lety 1840 (stabilní katastr) a 2018 (současný katastr)

Kategorie využití půdy	rozloha 1840 (%)	rozloha 2018 (%)	změna (procentní body)
zastavěné plochy	0,13	0,78	0,65
ostatní plochy	3,71	8,97	5,26
vodní plochy	6,47	23,68	17,21
lesní plochy	51,41	45,97	-5,44
orná půda	28,15	4,24	-23,91
trvalé travní porosty	9,64	14,64	5,00
trvalé kultury	0,49	1,72	1,23

Krajinný pokryv
- zastavěné plochy
- vodní plochy
- lesní plochy
- orná půda
- trvalé travní porosty
- trvalé kultury
- ostatní plochy

03 Využití krajiny v katastrech Křeničná a Živohošť v období vzniku map stabilního katastru (1840) a v současnosti (2018). Mapový podklad: Archiválie Ústředního archivu zeměměřictví a katastru, www.cuzk.cz.

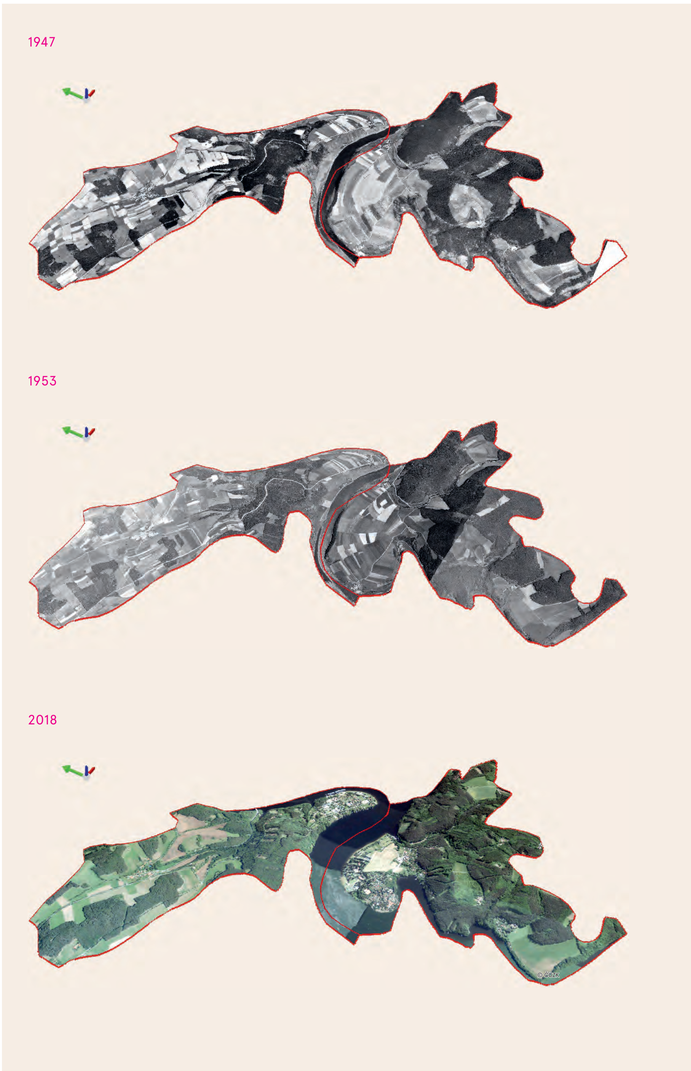

04 Modely krajiny – Střední Povltaví v letech 1947, 1953, 2018. Letecké měřické snímky VGHMÚř Dobruška, © MO ČR, 2018; Ortofoto 2018 © Český úřad zeměměřický a katastrální, www.cuzk.cz.

STŘEDNÍ POVLTAVÍ – ZANIKLÁ KRAJINA HLUBOKÉHO VLTAVSKÉHO ÚDOLÍ

Střední Povltaví v dlouhém úseku řeky Vltavy přibližně od Týna nad Vltavou po Slapy reprezentuje v podmínkách Česka i celé střední Evropy unikátní fenomén úzkého zaříznutého údolí poměrně velké řeky, které po roce 1950 nevratně zmizelo pod hladinou dvou velkých přehradních nádrží Orlík a Slapy. S ním zanikl nejen svérázný typ říční krajiny, ale i ekonomická činnost a život lidí s řekou po staletí spojených jako jsou voraři, mlynáři, rybáři, vorařské hospody atd. Zanikla i místa, kam lidé jezdili v létě za rekreací a místa, kde se psala historie trampského hnutí. Zcela například zanikla osada Moráň, jinde z původních osad zbyly pouze stavby kdysi vysoko nad původní hladinou Vltavy, dnes ležící na jejím břehu, jako například kostel sv. Fabiána a Šebestiána ve Staré Živohošti. Zatopením vltavského údolí byl významně ovlivněn i pohyb osob mezi pravým a levým vltavským břehem, protože přestaly fungovat přívozy.

Po vybudování vodních děl na Vltavě (vltavské přehradní kaskády) v období budování socialismu v 50. a 60. letech 20. století (Slapy roku 1954) vznikl nový, vodohospodářský typ krajiny s jiným využitím. Říční krajina ztratila původní funkci a krajinný ráz, získala však novou atraktivitu spojenou s rekreačním využitím velkých vodních ploch. V jádrovém území Slapské přehrady byly postupně vybudovány rekreační areály, největší na Živohošti, nebývalého rozsahu dosáhla výstavba chatových osad, a krajina získala významnou novou rekreační funkci. Střední Povltaví se tak stalo jedním z nejvýznamnějších center rekreace na Vltavě ať z pohledu počtu objektů druhého bydlení či osob trávících zde letní dovolenou.

I přes tyto změny najdeme v určitých úsecích vltavského údolí zbytky unikátních přírodovědně hodnotných stanovišť, velmi cenné ukázky říčního fenoménu, kde na skalnatých srázech nalezneme řadu vzácných druhů rostlin a živočichů.

Širší modelové území na obou březích střední Vltavy nese některé rysy vnitrozemské středočeské periferie, třebaže není příliš vzdálené od Prahy. Platí to zejména pro Neveklovsko, které bylo postiženo již po okupaci českých zemí v roce 1939, kdy zde německá okupační armáda zřídila rozsáhlé vojenské cvičiště, což bylo spojené s odsunem obyvatelstva.

Střední Povltaví – zaniklá krajina hlubokého vltavského údolí. Specializovaná mapa s odborným obsahem N_{usp} - výstup Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity na léta 2016 až 2022 („NAKI II"): financováno MK ČR pod identifikační kódem DG18P02OVV008. Název projektu: „Dědictví zaniklých krajin: identifikace, rekonstrukce a zpřístupnění". Příjemce: Univerzita Karlova – Přírodovědecká fakulta, Ovocný trh, 560/5, 116 36 Praha 1. Hlavní řešitel projektu: doc. RNDr. Pavel Chromý, Ph.D. Autoři mapy: Lucie Kupková, Zdeněk Lipský, Markéta Potůčková, Eva Štefanová, Miroslav Čábelka, Lukáš Brůha, Lucie Červená, Dušan Romportl, Tomáš Chuman, Tomáš Janík, Jaroslav Vojta, Jakub Růžička, Tereza Klimová, Petra Lněničková, Pavel Chromý. Praha, srpen 2019.

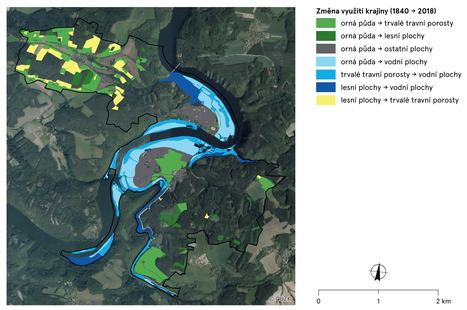

05 Změny využití krajiny mezi lety 1840 a 2018 pro plochy s rozlohou větší než 0,2 km². Ortofoto © Český úřad zeměměřický a katastrální, www.cuzk.cz.

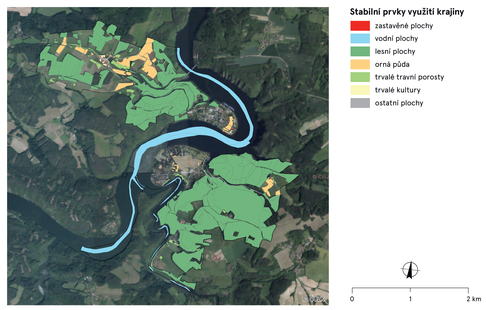

06 Mapa stabilních prvků využití krajiny mezi lety 1840 a 2018. Ortofoto © Český úřad zeměměřický a katastrální, www.cuzk.cz.

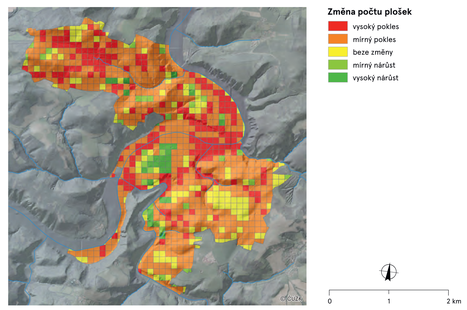

07 Změna struktury krajiny – počtu plošek – mezi lety 1840 a 2018. Ortofoto © Český úřad zeměměřický a katastrální, www.cuzk.cz.